

Steenuil en Kerkuil: vriend of vijand?

Op menige boerderij, vooral in het oosten en zuiden van het land, kunnen we regelmatig een paartje Steenuilen en Kerkuilen broedend op één erf aantreffen. Gaat dat wel samen, is dan de vraag. Het zijn immers beide nachtdieren, beide vangen muizen en beide zijn echte holenbroeders en broeden graag in nestkasten. Zijn het geen concurrenten en delft dan de kleinere Steenuil niet meestal het onderspit? Interessante vragen waarop het aardig is eens wat dieper in te gaan.

Bij de Steenuil webcam van het Vogelbeschermingsproject Beleef de Lente (www.beleefdelente.nl) hebben we zowel in 2007 als vorig jaar gezien dat het regelmatig tot forse schermutselingen tussen beide soorten kwam. Een rondstruinende Kerkuil, waarschijnlijk een mannetje dat ergens in de buurt een broedend vrouwtje had, kwam met enige regelmaat 's avonds 'op bezoek' in de steenuilennestkast. Dat kon ook, omdat de kast die jaren geleden opgehangen was voor Kerkuilen (die er ook jaren achtereen in gebroed hebben) een grote, op de Kerkuil gemaakte, invliegopening heeft. De Kerkuil had daardoor vrij toegang tot een soort voorportaal; de ingang naar de eigenlijke broedruimte is later verkleind en daardoor niet meer toegankelijk. Als beide soorten elkaar troffen, was het altijd hommeles. Uiteraard was daarbij de veel forsere Kerkuil qua formaat in het voordeel, maar de Steenuilen lieten zich beslist niet zomaar de kaas van het brood eten. Het was tenslotte 'hun' kast en ze waren vast van plan die met hand en tand te verdedigen. Soms leek het een gevecht op leven en dood waarbij ze zich met de klauwen in elkaar vastgrepen. In beide jaren eindigde het er echter mee dat de Kerkuil op enig moment eieren voor zijn geld koos en zich op een gegeven moment niet meer liet zien. We kunnen slechts gissen naar de afloop als de Kerkuil wel de broedruimte in had kunnen komen.

Van andere plekken weten we dat Steenuilen soms een kerkuilenkast 'kraken' als de Kerkuilen het een of meerdere jaren laten afweten. Als de rechtmatige eigenaar na verloop van tijd zijn kast weer komt opeisen, zit er voor de Steenuilen niet veel anders op dan te verkassen naar een andere plek. In die zin zijn het dus nestplaatsconcurrenten. Als er echter op een erf zowel een steenuilenkast als een kerkuilenkast hangt, leveren de eigendomsverhoudingen meestal geen probleem op. De kleinere invliegopening in de steenuilenkast maakt het voor de Kerkuil onmogelijk binnen te komen.

Hoewel het bovenstaande doet vermoeden dat beide soorten elkaar niet kunnen luchten of zien, gaat het soms ook anders. Op een erf in Overijssel was een jonge Kerkuil uit het nest gevallen, althans, dat dachten de bewoners. Op advies van de nestkastcontroleurs die zelf even verhinderd waren om langs te komen, plaatsten ze de jonge uil terug. Toen deze enige tijd later de nestkast controleerden troffen ze temidden van vier normale kerkuiljongen wel een heel bijzonder jong aan: veel kleiner, bruinig van kleur en met felgele ogen. Overduidelijk geen jonge Kerkuil, maar ... een jonge Steenuil! De bewoners die niet wisten dat er of het erf ook Steenuilen broeden hadden abusievelijk een uit het nest gevallen Steenuil in de kerkuilenkast geplaatst: een ongeplande adoptie die natuurlijk verkeerd had kunnen aflopen. Doordat echter de Steenuil al een stukje ouder was dan de kerkuiljongen kon hij de concurrentie blijkbaar aan en zijn deel van de aangebrachte muizen opeisen. De ruimdenkende oudervogels hadden geen probleem met deze logé. Zowel de kerkuiljongen als de jonge steenuil vlogen succesvol uit.. Zo kan het dus ook.

Maar hoe zit het dan met de voedselconcurrentie, beide zijn immers muizeneters? Hier biedt het verschil in strategie en jachtgebied uitkomst. De Steenuil jaagt in een betrekkelijk klein gebiedje, een straal van 250 meter rond de nestplaats is meestal voldoende om in de prooi behoeft te voorzien. Bovendien zijn steenuilen weinig kieskeurig als het op eten

aankomt, behalve muizen eten ze ook meikevers, larven, rupsen, kikkers, jonge vogels, regenwormen, salamanders; feitelijk alles wat er op hun pad komt en klein genoeg is om de baas te kunnen. Spitsmuizen bleven ze echter alleen bij hoge uitzondering. En daarin verschillen ze van de Kerkuil, die de indringende geur en de ongetwijfeld vieze smaak van spitsmuizen voor lief neemt en ze in grote aantallen aan de jongen voert. Het zou natuurlijk aardig zijn te weten wat ons adoptiekindje heeft gedaan met de hem voorgezette spitsmuizen. Zou hij het aangedurfd hebben niet te willen bidden voor de door moeder **Kerkuil** aangereikte 'bruine bonen'?

Belangrijk is echter ook de omvang van het jachtgebied. Uiteraard zullen Kerkuilen een Bosmuis die zo onvoorzichtig is onder de nestkast door te lopen, niet versmaden, maar de meeste prooien vangen ze toch verder weg van het erf. Ze hoeven hun grote vleugels ook maar een paar keer op en neer te bewegen en ze zijn honderden meters weg, op zoek naar muizenrijke plekken.

Samen op een erf hoeft dus geen problemen op te leveren, zolang beide maar een plek hebben om te broeden en er voldoende muizen en andere prooien rond het erf en in de directe omgeving voorhanden zijn. Gelukkig maar, want wie zou zich niet gelukkig prijzen met beide broedend op het erf?

Dit jaar zelf eens 'live' getuige zijn van een schermutseling tussen een steen- en kerkuil? Surf dan naar www.beleefdelente.nl Ongetwijfeld zal buurman Kerkuil ook dit voorjaar weer een bezoekje komen brengen!

Meer informatie over de steenuil: www.steenuil.nl

Ronald van Harxen

Steenuiloverleg Nederland (STONE)